

Vräkning

En arbetsdag med kronoinspektör Anders Tapper

Sista nätterna på härbärgen

När barn blir hemlösa

Hedvig Eriksson
Projektarbete i journalistik VT 2005
Södertörns högskola
Handledare: Cecilia Aare
Examinator: Karin Stigbrand

Att bli vräkt är en omtumlande upplevelse. För den som saknar en dörr att stänga om sig och någonstans att ställa sina saker blir hela tillvaron ifrågasatt. I denna artikelserie skildras kronoinspektörens vardag, livet på härbärgen och situationen för hemlösa barn.

Kronoinspektören

– Han som är där när dörren bryts upp och möblerna bärs ut

Härbärgen

– Hit kommer de som inte har någon annanstans att ta vägen

Barnen

– Omkring 2000 barn vräks från sina hem varje år.

Innehållsförteckning

Personporträtt:

En arbetsdag med kronoinspektör Anders Tapper.....4

Faktaruta:

Så går en vräkning till.....8

Nyhet:

Huddinge härbärke stänger.....9

Reportage:

Sista nätterna på härbäret.....10

Fakta:

När barn blir hemlösa.....16

Arbetsrapport.....19

Källförteckning.....21

En arbetsdag med kronoinspektör Anders Tapper

Cd-skivor i garderoben, kartonger på balkongen, sladdar i skinnsoffan. Det finns inte ett utrymme i den rymliga trean som inte innehåller kartong, plast och skräp.

– Han hälsar att vi kan slänga allt, säger kronoinspektören Anders Tapper efter ett kort telefonsamtal med den snart före detta hyresgästens pappa.

Anders Tapper har arbetat för Kronofogdemyndigheten i fyra år. Han tillhör egentligen teamet för näringsidkare men är idag ansvarig för en personindrivning. På en solig parkeringsplats i ett nyvaket Söderkvarter möter han sin kollega Jens Karlsborn.

– Han har i alla fall inga anmärkningar i belastningsregistret, är det första Jens Karlsborn säger samtidigt som han tar emot sin jobbtelefon. På telefonens översida finns en stor, röd nödknapp, som går direkt till SOS Alarm.

På vägen till lägenheten har Anders Tapper berättat att han misstänker att personen inte kommer att lämna lägenheten frivilligt. Sedan mannen fick besked om vräkningen har han inte varit i kontakt med vare sig hyresvärden eller socialen, och inte öppnat när kronoinspektör, familj eller grannar knackat på.

Därför har Anders Tapper förberett ett fax som kommer att skickas till polisen om det skulle behövas handräckning.

Våld förekommer

Två representanter från fastighetsbolaget Stockholmshem är på plats och småpratar med kronoinspektörerna om husets historia och vilka trivsamma kvarter det är.

Stämningen är pratig och spänd. Ingen vet om personen kommer att vara hemma, och hur han i så fall kommer att reagera när de knackar på. Jens Karlsborn berättar en skräckhistoria om en kollega som hörde ett pistolskott när han var på väg genom dörren.

– När han kom in i lägenheten hade hyresgästen skjutit sig själv. Han dog i princip i min kollegas armar.

Jens Karlsborn berättar gärna och ofta historier om arbetets mer extrema delar.

– Många som blir vräkt är bråkiga, rentav sanitära olägenheter. De drar till sig ett visst klientel, missbrukare och bråkstakar. Du vet hur det är, kanyler överallt.

Anders Tapper har en mer stillsam inställning till arbetet.

– Man vet inte alltid hur man kommer att reagera i svåra situationer. Vi är alla olika. Att träffa på barn, psykiskt sjuka eller gamla är jobbigt. Och så finns det ju de som är våldsamma, mot oss eller mot sig själva.

Innan han blev kronoinspektör arbetade Anders Tapper 13 år inom kriminalvården. Han har nytta av erfarenheterna från häktet, framförallt förmågan att hantera människor och kunna läsa av situationer.

Han tycker att de flesta blir glada när kronofogden hör av sig, att de har en vilja att ordna upp sin situation. Under en arbetsdag är den vanligaste sysslan att ringa samtal och leta telefonnummer. Ibland gör han hembesök eller söker upp personer på deras arbetsplatser. En avhysning utför han ungefär en gång varannan månad.

Vid vräkningen är kronoinspektörens arbete att inspektera och ta ansvar för besluten. En låssmed bryter upp dörren, en flyttfirma bär ut möblerna, fastighetsbolaget tar över nycklarna till lägenheten, polisen och socialtjänsten tar hand om människorna.

Första vräkningen var en barnfamilj

Att få besök av så många människor kan vara en otäck upplevelse, särskilt för dem som inte vet om eller har förträngt att de ska bli vräkta.

– Tack och lov har alla mina möten med personer som inte förstått att de ska bli vräkta skett tillsammans med socialtjänsten, berättar Anders Tapper. Då har det också funnits en plan för vart de kan ta vägen. Klart att det är en chock, att inse ”Nu ska jag gå härifrån”. De får en stund på sig att packa en väska, och tar ofta med sig för mycket och inte det mest nödvändiga. Till exempel en bok men ingen ytterjacka.

– Vi är där för att göra vårt jobb, men vi kan inte bara kasta ut dem. Vi måste ta oss tid att prata med dem också, säger Anders Tapper.

Låssmeden har kommit och gruppen beger sig in i trapphuset. En mamma med barnvagn kommer ut genom porten och tittar nyfiket.

– Vi slipper i alla fall det värsta idag, att släpa ut en ensamstående mor med små barn, kommenterar Jens Karlsborn när mamman försvunnit vidare ut i vårsolen.

Under Anders Tappers tid som kronoinspektör har alla fall han haft med barnfamiljer återkallats innan det gått så långt som till avhysning. Oftast genom att socialtjänsten har tagit hand om hyresskulden. Men hans allra första avhysning, under utbildningen, var hos en barnfamilj.

– Det var jobbigt, trots att barnen var ganska stora, säger han.

”Släng allt”

Vid dörren väntar hyresgästens pappa, en kort, gråhårig man med orolig blick. Han har kommit tidigare på morgonen och vet inte heller var sonen befinner sig. Efter några minuter i lägenheten ger han sig av med en full sopsäck och en tavla under armen.

Inne i lägenheten är allt upp och ner. I skinnsoffan ligger en datorskärm och sladdar. På golvet står mängder med kartonger, uppfällda, ihopvikta och upp och ner. Persienner och rullgardiner är neddragna för fönstren. På fönsterbrädan står en vissnen krukväxt. Överallt ligger travar med hembrända cd-skivor. En av garderoberna är så full med skivor att travarna rasat ihop och vält ut på golvet. På balkongen trängs trädgårdsstolar på sniskan med plastpåsar och kartonger.

– Varje avhysning är unik, berättar Anders Tapper. Men just den här stökigheten känns igen, och särskilt hos den typen som inte hör av sig.

Det finns också de som inte har några saker, eller som har flyttat när kronofogden kommer. Men det hör till ovanligheterna.

Efter en stund ringer pappan upp. Han har nu fått kontakt med sonen och hälsar att de kan slänga allt.

– Det var min bedömning också, säger Anders Tapper. Under tiden som låssmeden byter låset fotograferar han alla rum och utrymmen i lägenheten. Efter dagens inspektion kommer han att göra en bedömning av hur många bilar och personal som behövs till tömningen. Senare kommer en ny bedömning att göras på plats, och han kommer också att kontakta mannen igen för att se om han har ändrat sig.

Värdet av en nalle

– Då var det dags för häcksaxen! säger låssmeden och håller upp det stadiga verktyget.

Vi går ner i ett typiskt källarförråd med hönsnät och hänglås. Anders Tapper kikar in i förrådet och säger snabbt:

– Det här ser friskt ut, det behåller vi?

Utrymmet är prydligt möblerat med en bokhylla på en sida och en klädställning på den motsatta. I bokhyllan ligger ett par snowboots, en nalle och några böcker.

Just nallen är något som Anders Tapper återkommer till när han senare pratar om sitt beslut att slänga eller spara.

– Även om saker kan verka värdelösa så kan de ha ett emotionellt värde, som till exempel den där nallen. Dessutom var förrådet rent och prydligt. Jag kan tänka mig att han inte har varit där på några år.

Ibland har Anders Tapper svårt att förstå varför hyresgästerna inte tar bättre hand om sina lägenheter.

– Du vet, så stökigt som det ofta är, det är inte en normal boendemiljö. Mest tycker jag bara att det är sorgligt att det ska behöva gå så långt.

På vägen ut plockar personalen från Stockholms hem ner namnskylden från den grå tavlan i entren.

Så går en vräkning till

Det vanligaste skälet till vräkning är obetalda hyror. Andra orsaker kan vara störande beteende eller att hyrorna kommit in för sent för många gånger.

1. Ärendet kommer till Kronofogdemyndigheten.
2. En kronoinspektör skickar ett brev till gäldenären (kronofogdens beteckning på den som ärendet gäller) där han meddelar beslutet om avhysning.
3. Kronoinspektören tar personlig kontakt med gäldenären, per telefon, genom besök hemma eller på arbetsplatsen. Under mötet berättar kronoinspektören vilka möjligheter gäldenären har att avstyra avhysningen, till exempel genom att kontakta hyresvärden eller socialtjänsten.
4. Förrättning: En låsmed byter lås på dörren. Kronoinspektören dokumenterar vad som finns i lägenheten.
5. Avhysning: Lägenheten töms. Hyresvärden tar över nycklarna.

Hur lång tid en avhysning tar varierar mycket. Om gäldenären går att nå och inte vill avstyra avhysningen tar det ungefär en månad.

Huddinge härbärke stänger

I två och ett halvt år har Huddinge Härbärke erbjudit nattlogi för hemlösa. Det är Stockholms enda bemannade härbärke söder om tullarna och fullsatt varje natt. Den nittonde juni öppnar portarna för sista gången.

Härbärgen är inhyst i en grå bunker på Kvarnbergsplan i Huddinge. Nu är där en stor parkeringsplats med containrar, återvinningsstationer och asfalt. Inom kort kommer fyra femvåningshus att byggas på platsen.

– Vi har hela tiden vetat att det är ett rivningskontrakt, säger Bosse, som arbetat på härbärgen i åtta månader. Men vi hade hoppats att vi skulle få fortsätta med verksamheten någon annanstans.

Trots att beslutet om nedläggning togs för över ett år sedan finns idag ingen plan för var de hemlösa ska ta vägen efter den 19 juni. I de flesta fall kommer de att hänvisas till Stadsmissionen eller andra härbärgen i Stockholms Stad.

Härbärgen har varit ett samarbete mellan sex kommuner inom Södertörnsdistriktet: Huddinge, Botkyrka, Nacka, Tyresö, Värmdö och Nynäshamn. De kommuner som ingår i samarbetet betalar 450 kronor per natt när någon från deras kommun sover på härbärgen. Andra kommuner, som till exempel närliggande Haninge, får betala 1200 kronor per natt. En natt på Stadsmissionen kostar kommunen mellan 1200 och 1500 kronor per natt.

Üdo Müller på socialförvaltningen i Huddinge berättar att diskussioner pågår om att starta ett nytt härbärke i andra lokaler. Samtliga kommuner i Södertörn utom Salem har sagt ja till ett framtida samarbete. Eftersom nio kommuner är med på samarbetet och med tanke på Stockholms Stads höga hyror för sina härbärgen säger han att kostnadsfrågan inte kommer att vara något hinder.

I slutet av maj ska kommunerna träffas för att lägga fram förslag om lokaler. Om och när ett nytt härbärke kan öppna är inte klart.

Sista nätterna på härbärgen

Kicki blev vräkt för att hon störde. Janne söp bort både fru och företag. Dimitri kom nyligen ut från kåken och vill inte utnyttja sina vänner mer. På härbärgen finns mat och sängar för dem som inte har någon annanstans att ta vägen.

Den 19 juni öppnar portarna på Huddinge Härbärke på Kvarnbergsplan för sista gången. Då går rivningskontraktet ut, och istället ska fyra femvåningshus byggas på platsen.

Paula har arbetat på Huddinge Härbärke sedan det körde igång för två och ett halvt år sedan.

– Jag börjar redan få separationsångest, säger hon. I natt drömde jag till och med om grabbarna.

Hon står och hackar sallad till kvällens middag. Köksbordet är trivsamt dukat med sallads- och brödsålar, blommor och kryddor. Men stolsdynorna är solkiga och utanför de gallerförsedda fönstren täcker en container all utsikt. I kylskåpet ligger färdiglagade matlådor som köpts in från ett äldreboende i närheten. Ikväll serveras järpar med kokt potatis och vit sås. Det är nästan en timme kvar tills dörrarna öppnas men redan har en livlig skara samlats på trappan utanför.

Janne tänker stå utanför och protestera

Janne och Lasse är två slitna män i medelåldern. Båda har mist sina bostäder i samband med skilsmässa och har också haft egna företag som gått förlorade.

– Men grundproblemet är ju det här, säger Lasse och håller upp handen framför munnen som om han halsar ur en flaska.

Både Lasse och Janne har först idag fått veta att härbärgen stänger inom några veckor och är upprörda.

– Den nittonde när de stänger, då tänker jag stå här utanför och protestera, säger Janne.

De har bott på härbärgen i ungefär ett år och gör sig i ordning på sina vanliga platser i åttabäddssalen. Vid Jannes fotända ligger två kramdjur: en känguru med barn och en tiger.

Janne stoppar ner kängurun i sin bröstficka och sätter tigern i knät.

– Det här är ”Tajger”, säger han. En gång tog jag med honom till Huddinge Centrum och satt så här. Och när folk gick förbi vinkade jag med hans fot och sa: Morsning, jag heter Tajger! Åh vad de skrattade.

Janne är snuvig och röd i ögonen. Han lider av både astma och pollenallergi.

– Och då är det inte kul att vara ute och traska tio och en halv timme om dagen.

Härbärgets öppnar klockan sju på kvällen och stänger igen klockan halv nio på morgonen. Staffan är en av dem som har bott på härbärgets från och till sedan det öppnade. Han berättar att de första nätterna var det bara fyra personer som hittade hit. Nuförtiden råder först till kvarn till de femton bäddarna.

– Men vart ska vi ta vägen nu? Jag kan inte försvinna från jordens yta, säger Staffan.

För att få en plats måste man ha en rekvisition, ett löfte om betalning, från sin sociala handläggare. De flesta har ordnat det under dagen och därför vet personalen i princip vilka som kommer innan det öppnar. Ibland droppar personer in som inte har någon rekvisition, men det går ofta att fixa med ett samtal till socialjouren.

Till härbärgets får man ta med sig allt utom droger och vapen. Personalen har ingen formell rätt att göra visiteringar. Men de brukar alltid fråga om de får visitera, och gäster som vägrar får inte komma in. Många har öl och vin med sig som personalen låser in över natten.

– De har ändå en viss framförhållning, säger Bosse, som arbetat på härbärgets i åtta månader. De vet att de kommer att vara ganska fyllesjuka och ha abstinens på morgonen.

Kicki vill ha en plats för sig själv

Efter en bit mat och en kopp kaffe går många och lägger sig direkt. De kvällspigga söker sig till det kombinerade rök- och tvrummet, eller sitter och snackar i köket.

En av dem som drar sig undan tidigt är Kicki. Det är hennes tredje natt på härbärgets, och hon har som tjej fått ett eget rum. Kicki berättar att hon haft svårt att sova de första nätterna.

– Det finns inget lås på dörrarna så man ligger ju här på helspänn. Men de verkar snälla, grabbarna som bor här.

För ett och ett halvt år sen blev Kicki vräkt från den lägenhet som hon delade med sin pojkvän i Nynäshamn. Sedan dess har hon bott hos vänner eller i portuppgångar och källare.

– Det är ingen höjdare när man är ensam tjej, säger Kicki.

Till och från brukar Kicki bo tillsammans med sin vuxna son, som också bor på härbärgets i natt. Det är inte så lätt alla gånger. De ryker ofta ihop men det går också över fort.

Kicki var bara 14 år när hon blev med barn och har också två barnbarn. Pojken har varken hon eller sonen kontakt med, men flickan brukar hon träffa.

– Men hit kan man ju inte ta henne, säger hon och slår ut med armen mot det lilla rummet.

Det enda boendialternativ hemkommunen Nynäshamn erbjudit är ett så kallat motivationsboende, men där finns ingen personal på kvällar och nätter. Kicki upplevde det som en lekstuga, med mycket droger och bråk på nätterna.

Hon åker ut till Nynäshamn dagligen, antingen för att ordna med sin rekvisition eller som sällskap åt sin son när han ska hämta ut Subutex, en medicin som tar bort suget efter heroin.

Under många år var Kicki gift och levde ganska stabilt. Men det blev skilsmässa och Kicki inledde en ny relation med en man som misshandlade henne under många år.

Alkoholproblem har hon haft länge, men det är först på äldre dar som hon börjat med amfetamin.

Hon blev nyligen erbjuden en lägenhet, med villkoret att hon kunde lämna rena urinprov. Men proven visade att hon fortfarande brukade amfetamin och erbjudandet drogs tillbaka.

Efter helgen ska Kicki träffa sin handläggare igen och svara på om hon vill åka till ett behandlingshem på Gotland. Hon har redan bestämt sig för att tacka nej.

Varför vill du inte åka på behandlingshemmet?

– Jag lider av social fobi, jag tycker inte om att träffa nya människor. För mig är det ett stort steg att komma hit. Jag skulle inte vara här om det inte var för min son.

Kicki vill bli fri från missbruket på egen hand och är irriterad på socialtjänstens krav på rena urinprov. Hon är övertygad att det löser sig om hon bara får en egen lägenhet.

Mest ser hon fram emot lugn och ro, att få en plats för sig själv och en dörr att stänga om sig. Och att kunna bjuda hem sitt barnbarn. Hon vill gärna ha ett nytt förhållande, men vill inte bli sambo med någon man igen.

Klockan är drygt åtta och utanför dörren hörs ett ständigt brus av spring och prat. Kicki tycker om bruset, och föredrar det framför att det är knäpptyst. Däremot irriterar hon sig på en surrande fläkt i taket.

– Jag har sovit så dåligt de senaste nätterna så i natt tror jag att jag somnar ovaggad.

Fast i ett byråkratiskt maskineri

I köket står Bosse och brer mackor. Det blir ungefär 40 mackor på kvällen, och lika många nästa morgon. Efter frukosten brukar personalen lämna brödsålen framme för dem som vill plocka med sig några smörgåsar ut.

– De lider i alla fall ingen näringsbrist på det här stället!

Parallellt med jobbet på härbärgets håller Bosse på att utbilda sig till alkohol- och drogterapeut. Han är själv nykter alkoholist och skulle vilja jobba på behandlingshem i framtiden.

– De här människorna är offer i ett maskineri som är svårt att förstå sig på, säger Bo. De sociala handläggarna är ofta svårtillgängliga. Man kan hålla på och ringa hela dagen utan att nå fram.

Bosse drar ett skämt om det byråkratiska Sverige:

– Hej och välkommen till Räddningsverket, säger han och härmar en telefonsvarare. Om ditt fartyg sjunker: Tryck ett. Om du ligger i vattnet: Tryck 2. Om du har flytväst: Tryck tre. Om du har övriga frågor är du välkommen tillbaka på kontorstid, måndag till fredag 9-17.

– Sämt här pallar inte de här killarna. Far åt helvete, säger de ganska snabbt och så slänger de på luren. Då missar de också sina rättigheter.

Bosse är mycket kritisk till den omorganisation som Huddinge kommun genomgått under våren. Den har inneburit att de sociala handläggarna flyttat från de lokala kontoren till centrala Huddinge. I fortsättningen kommer varje handläggare att specialisera sig inom ett begränsat område. Följden blir att de som behöver hjälp inom olika områden, till exempel missbruk och bistånd, numera har två olika handläggare istället för en.

– Vad är smartaste sättet att spara pengar på socialvården? spekulerar Bosse. Jo, genom att se till att folk inte kommer åt den. Man byråkratiserar och stiftar nya lagar. Till slut måste man vara jävligt kompetent för att komma åt några pengar.

Rökrummet

– Rolig fredagkväll, va? ler Dimitris.

Han sitter i tv-rummet och kedjeröker framför Vi i femman. Dimitris är ung och välklädd och betraktar stillsamt sina pratiga grannar i rummet. Han kom ut från kåken för tre veckor sedan. Den senaste tiden har han bott hos vänner men vill inte störa mer och har därför sovit de på härbärgets de senaste två nätterna.

Socialen har lovat att betala hyran om han hittar en lägenhet. Han har blivit erbjuden att hyra ett ställe i tredje hand, men socialen godkänner bara vita kontrakt.

Tv-rummet är den enda plats där rökning är tillåten och luften är tung av cigaretttrök. Inredningen består av plaststolar runt väggarna och tre runda bord med massiva askfat. Uppe vid taket hänger en ensam plastros.

Karim har aldrig haft någon egen lägenhet. Han har bott på härbärgets i sex månader.

– Men man kan ju inte bo här jämt! Då blir man psykiskt dålig.

Han tycker att det värsta är att fördriva tiden när härbärgets är stängt, särskilt på helgerna.

Han vill ha en egen lägenhet med egen nyckel, så han kan komma och gå som han vill. Vara hemma på dagarna och ute på nätterna om han känner för det. Ibland har han svårt att sova. Han har sin sängplats bredvid dörren i åttabäddssalen och det brukar vara mycket spring.

Karim tigger en cigarett av Paula, som just stigit in med ett paket i handen. Hon ger honom en samtidigt som hon grälar:

– Du är redan skyldig mig ett paket, minst. Vet du hur många dagar det är till löning?

Karim skrattar och plockar upp en tändare.

Vid niotiden bankar Pelle på dörren. Han är för sen, alla platser är redan upptagna. Men han får komma in en stund och dricka kaffe och ta med sig några mackor.

Pelle har en bruten fot och haltar in med kryckor och plastskena runt vänsterfoten.

– Jag är två timmar sen och det ska jag straffas för, beklagar sig Pelle. Så nu ska jag ligga ute och sova med gips.

Han slänger demonstrativt upp foten på bordet så kopparna slamrar.

– Alla är glada utom jag. Alla får sova utom jag. Men jag är ingen knarkare, jag behöver sova!

Verksamheten är för dyr

– Är det fredag så är det, säger Bosse och tar på begäran fram två paket glass ur frysen.

Janne är först framme och börjar sleva upp en stor portion jordgubbs- och päronglass.

Kommunens argument för att sluta med verksamheten är att det kostar för mycket. Det upprör Bosse. Han tycker att det är samma sak som att gå upp till cancerpatienterna på onkologen och säga: ”Vi stänger, det är för dålig tillfrisknandeprocent här.”

– Vi ska ta hand om de här killarna även om det kostar pengar, tycker Bosse. Problemet är hur man ska få människor att prestera mer.

Bosse hoppas och tror att verksamheten kommer igång igen så småningom.

– Nästa år är valår, va? Då kanske det händer nåt.

Paula hoppas att hon kan få ett liknande arbete inom kommunen när härbärgat stänger. Hon är utbildad mentalskötare och jobbar gärna med dubbeldiagnoser, människor som har både missbruks- och psykiska problem.

– Förut har jag haft jobb på sjukhus, på äldreboende, inom barnomsorgen, ja hela skalan, men det här är roligast. Ibland bråkar vi men jag tycker väldigt mycket om alla grabbarna.

När barn blir hemlösa

Enligt barnkonventionen ska barnens bästa alltid komma i första hand. Trots det vräks ungefär 1000 barnfamiljer i Sverige från sina hem varje år. Ett år efter vräkningen saknar många fortfarande eget boende.

Konsekvenserna av att inte längre ha en fast punkt i tillvaron blir ofta svåra på flera plan. I de fall det ingår barn i de vräkt hushållen kan konsekvenserna antas bli än värre, skriver Anders Nilsson och Janne Flyghed i rapporten ”Tryggare kan ingen vara? Vräkning av barnfamiljer, förekomst, orsaker och konsekvenser”.

Rapporten är baserad på en omfattande undersökning av vräkt barnfamiljer i Stockholms län under 2001. Under förutsättning att resultatet är representativt för hela landet blir antalet vräkt barnfamiljer omkring 1000 per år. Eftersom det ofta finns fler än ett barn i familjen kan man anta att siffran är minst den dubbla.

I drygt 80 procent av alla fall är orsaken till vräkning obetald skuld. Som bakomliggande orsaker har tre av fyra svarat familjeproblem, arbetslöshet eller ekonomiska problem. Många gånger är det svårt att separera dessa problem. En från början ansträngd ekonomisk situation har blivit värre genom sjukskrivning, arbetslöshet eller skilsmässa. Skulderna är ofta förhållandevis små. En undersökning från 2001 visar att två av tre hade en skuld som understeg 24 000 kronor.

De som inte vräks på grund av hyresskuld har tvingats lämna sin bostad antingen därför att de betalt hyran för sent för många gånger, varit störande (drygt fem procent), eller inte anses ha behov av bostaden.

Barnens bästa ska komma först

1998 ändrades socialtjänstlagen för att stärka barnens ställning. Lagen fick då ett tillägg till första paragrafen om socialtjänstens mål: ”När åtgärder rör barn skall det särskilt beaktas vad hänsynen till barnets bästa kräver. Med barn avses varje människa under 18 år.” Socialtjänsten fick därmed ett större ansvar för att lyfta fram och bevaka barnets bästa.

En majoritet av barnfamiljerna i Nilssons och Flygheds undersökning hade kontakt med socialtjänsten i samband med vräkningen. Bland dem som bodde kvar och var hemma vid vräkningen var i regel socialtjänsten på plats. Av dem som var i kontakt med socialtjänsten i samband med vräkningen var det endast en tredjedel som ansåg att de fick någon hjälp därifrån. Knappt hälften har sökt ekonomisk hjälp hos socialtjänsten efter vräkningen. Det finns i

huvudsak två skäl till varför familjerna inte tagit kontakt med socialtjänsten. Dels rädslan att bli av med barnen, dels känslan av att behöva vända ut och in på sig inför socialsekreteraren.

Att en vräkning har konsekvenser för barnen är självklart, skriver Anders Nilsson och Janne Flyghed. Konkret kan det röra sig om att tvingas byta skola och att det inte längre går att ta hem kamrater. I en problematisk situation uppstår lätt osäkerhet och oro.

Ett år efter vräkningen bodde knappt en tredjedel av personerna i undersökningen i egen eller sambos lägenhet. En femtedel bodde hos föräldrar eller släktingar. Lika många bodde i andra hand. Det innebär att de flesta haft en fortsatt svag koppling till bostadsmarknaden.

Forskningen om hemlösa barn är bristfällig

Gunvor Andersson och Hans Swärd arbetar sedan 2003 med ett forskningsprojekt om hemlösa barn i Malmö. I rapporten ”Barn utan hem, rapport från ett pågående projekt” skriver de att det idag saknas en samlad bild av hur tillvaron ser ut för de barn som saknar ett fast boende.

I socialstyrelsens nationella kartläggning 1999 konstaterades att en tredjedel av landets drygt 8000 hemlösa hade barn under 18 år och hälften av alla kvinnor som hade barn hade också vårdnaden om dem, trots att de var hemlösa. Kartläggningen kunde inte ge något svar på var barnen bodde, bara att det fanns många frågetecken kring dem.

Resultaten från Gunvors Anderssons och Hans Swärds första enkätstudier visade att den vanligaste orsaken till bostadslösheten var förändrad familjesituation. Då rör det sig ofta om familjevåld som lett till att mamman och barnen tvingats lämna lägenheten och har haft svårt att hitta en ny bostad. De flesta bodde i tillfälliga boenden på campingplats, vandrarhem eller hotell med begränsade möjligheter till matlagning och tvätt. Den näst största kategorin var inneboende hos släktingar eller bekanta som egentligen inte hade plats för dem.

En möjlighet att landa rätt igen

Üdo Müller är enhetschef på ett bostadshem i Huddinge kommun som tar emot familjer som blivit bostadslösa efter vräkning eller skilsmässa. Utbildad personal finns på hemmet varje dag mellan klockan ett och elva och arbetar aktivt för att hjälpa familjerna att hitta ett nytt boende.

98 procent av familjerna består av mamma och barn. Ensamstående män och hela familjer är ovanligt.

– När familjerna kommer till hemmet är det viktigaste att de får lugn och ro, en möjlighet att landa rätt igen, berättar Üdo Müller.

I snabba fall kan familjerna få en ny bostad inom 6-7 veckor. I tröga fall, till exempel när det rör sig om missbruk, kan de bli kvar i upp till ett år.

– Ofta kommer de hit samma dag som vräkningen och då är det panik. Kronofogden står vid dörren, barnen är på dagis, vart ska de ta vägen? berättar Üdo Müller.

– Under de första två veckorna är det jätteviktigt att prata hela tiden. Då tar man tillsammans med personalen ställning till hela livssituationen. Man eller utan man? Finns det annan problematik i familjen utöver vräkningen?

Om kvinnan vill skiljas påbörjar familjerätten en utredning om vårdnaden av barnen. Annars finns möjlighet till familjerådgivning. Vid en skilsmässa är det bara mamman och barnen som får en plats på hemmet.

– Vad som händer med männen skiter vi uppriktigt i, säger Üdo Müller. Eller det är åtminstone inte första prioritet.

Personalen ser också till att det är ordnat med skol- och dagisplatser för barnen.

Under den andra och tredje månaden börjar man leta boende. Det rör sig oftast om andrahandskontrakt eller att man ansöker om förtur i bostadskön. Rätten till förtur behandlas därefter av socialnämnden. Om de vräkta har stora hyresskulder är det inte ovanligt att hyresvärdarna inte vill ta emot dem. I de fallen står socialförvaltningen på kontraktet och hyran betalas genom dem. Efter ett till två år pratar socialförvaltningen med hyresvärdarna om det går att omvandla kontraktet till ett försökskontrakt.

Arbetsrapport

Att bli vräkt från sin lägenhet är ofta en omvälvande och dramatiskt händelse. Jag har i mitt arbete velat titta på processen runtomkring och vad som händer efteråt. Min utgångspunkt var vräkningar som drabbar barnfamiljer, men har under arbetets gång förvandlats till ett arbete om vräkningar och bostadslöshet. Jag är intresserad av sociala frågor och hur samhället fungerar.

Jag tänker mig att artiklarna kan publiceras i dagstidningar som vill ha längre reportage.

Reportaget om Huddinge Härbärke skulle i en förkortad version passa i de flesta medier som skriver om lokalnyheter i Stockholm.

Min litterära research har främst handlat om barnen. Jag har läst Regeringens rapport om barn i ekonomiskt utsatta familjer samt Anna Lytseys bok Dåligt ställt, som är en serie intervjuer med fattiga familjer. Övrig research har varit att läsa på om Socialtjänsten i Huddinge på internet, inklusive gamla styrelseprotokoll som handlar om härbärgen, samt att läsa på om kronofogden på internet. Jag har även gjort en intervju med Ingrid Ekstrand på Socialförvaltningen i Huddinge som var väldigt informativ.

Alla mina artiklar hade under arbetet en dragning mot reportage. När det gäller kronofogden så var det tänkt som ett reportage, men när jag så beslöt mig för att besöka härbärgen kände jag att det skulle bli bättre som ett reportage med många röster. Jag hade också gärna gjort ett reportage från bostadshemmet, eftersom det var en miljö fylld med mänskliga historier.

Vad jag saknar i mitt arbete är en ordentlig intervju med en socialsekreterare. Det är något jag försökt få under arbetet, men inte lyckats med. Det har varit svårt att nå fram per telefon, och dem som jag haft kontakt med har varit väldigt stressade.

Jag ville också gärna träffa en barnfamilj, men lyckades inte få kontakt med någon i tid och därmed blev härbärgen en nödlösning. Nu efteråt är jag väldigt nöjd med hur besöket på härbärgen blev, men det hade blivit ett bättre arbete om jag ägnat min research på andra områden inom kommunen än just vad som händer med barnen.

När jag inte lyckades få kontakt med någon på socialtjänsten per telefon bokade jag in ett besök för att titta i diarierna och så att jag var intresserad av allt för att slippa bli hänvisad någon annanstans. Väl på plats fick jag inte titta på diarierna men fick prata med personalen där, och därefter har jag kunnat följa en löpande kedja av namn att kontakta. Det verkar som att när man väl är inne och kan berätta att man pratat med någon annan så går det ganska lätt att få kontakt.

Jag fick dock inte titta i diarierna utan fick bara ut uppgifter om hur många avhysningar som sker i Huddinge. Om jag hade kommit igång tidigare hade jag gärna ägnat tid åt att gräva i socialens arbete. Personalen och de boende på härbärgen hade tonvis med kritik mot kommunens arbete.

Att träffa kronofogden var lätt och de var mycket hjälpsamma. Tyvärr fick jag inte följa med upp i lägenheten och titta under förrättningen. Det var tråkigt och var något som vi inte kunde veta förrän vi var på plats och hade frågat hyresgästen. Efteråt fick jag titta på fotografier från lägenheten samtidigt som Anders Tapper berättade.

Üdo Müller, Anders Tapper, Jens Karlsborn och Bosse har godkänt sina citat. Paula och de boende på härbärgen har inte läst sina citat men Bosse har hört dem och tycker att de är okej.

När jag gjorde intervjuerna var jag tydlig med att jag var journaliststudent och skulle skriva en artikel. Men i efterhand beslöt jag mig ändå för att byta ut deras namn och jag har heller inte använt några efternamn. Personalen lämnar aldrig ut sina efternamn av säkerhetsskäl, men jag har använt deras riktiga förnamn.

Källförteckning:

Muntliga:

Anders Tapper, Kronofogdemyndigheten 050427 samt 050516

Jens Karlsborn, Kronofogdemyndigheten 050427

Üdo Müller, Socialförvaltningen, Huddinge Kommun 050428

Bosse, personal på Huddinge Härbärke 050506

Paula, personal på Huddinge Härbärke 050506

Janne, Lasse, Kicki, Karim, Dimitris, Pelle och Staffan på Huddinge Härbärke 050506

Skriftliga:

Nilsson, Anders & Flyghed, Janne

Tryggare kan ingen vara? Vräkning av barnfamiljer. Förekomst, orsaker och konsekvenser.

Barn i ekonomiskt utsatta familjer DS 2004:41, Stockholm

Andersson, Gunvor & Swärd, Hans

Barn i ekonomiskt utsatta familjer DS 2004:41, Stockholm

Barn utan hem. Rapport från ett pågående projekt

Barn i ekonomiskt utsatta familjer DS 2004:41, Stockholm